

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

5-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Qurbonova Marg'uba</i> O'ZBEK TILI VA TIL SIYOSATI: TARIXIY EVOLYUTSIYA VA ZAMONAVIY OMMALASHTIRISH VOSITALARI	13-15
<i>Polvanov Azim Kuchkarovich</i> AMIR TEMUR QO'SHINIDA HARBIY TA'MINOT VA ASKAR SAFARBARLIGINING MANBALARDA YORITILISHI	16-21
<i>Esnazarova Zulfiya Baltashovna</i> QORAQALPOQLARNING SHAHAR MADANIYATI (1873 – 1924)	22-27
<i>Axmedov Shaxzod Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDAGI YOSHLAR TASHKILOTLARI FAOLIYATI TARIXIDAN (1991 – 2017-yillar)	28-36
<i>Mamajonov Alisher, Alisherov Abduvohid</i> IKKINCHI JAHON URUSHI JANG MAYDONLARIDA ANDIJONLIK RAHBAR XODIMLARINING ISHTIROKI	37-43
<i>Mamasaidov Lutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA HAMKORLIK ALOQALARI	44-47
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> INNOVATIVE APPROACHES TO URBAN PLANNING AND TOURISM INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN NEW UZBEKISTAN (CASE STUDY OF INDIA'S EXPERIENCE)	48-52
<i>Esanova Nilufar</i> 1991-2024 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANOAT SOHASIDA HAMKORLIGI: NATIJALAR VA ISTIQBOLLAR (HINDISTON VA XITOIY MAMLAKATLARI MISOLIDA)	53-56
<i>Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'g'li</i> O'ZBEK XONLIKLARI VA USMONLI DAVLATI HUKMDORI SULTON SULAYMON O'RTASIDAGI SIYOSIY ALOQALAR	57-64
<i>Xudoyberdiyev Axrorboy Nabi o'g'li</i> HUDUDIIY YONDASHUV ASOSIDA YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA	65-70
<i>Zokirjanov Mirzohid Shuxrat o'g'li</i> XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA BOKU NEFT SANOATINING ROSSIYA IQTISODIY HAYOTIDA TUTGAN O'RNI	71-74
<i>Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHG'UZOR-BOYSUN-QUMQO'RG'ON TEMIR YO'LINING QURILISHI VA UNING IJTIMOYIY-IQTISODIY AHAMIYATI	75-80
<i>O'rmonov Husniddin Baxriddin o'g'li</i> ULUG' VATAN URUSHINING DASTLABKI YILLARIDA O'ZBEKISTON SANOATI	81-88

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov

MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI:

EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN RIVOJLANISH 89-98

Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali qizi

MOBIL ILOVALAR ORQALI XIZMAT KO'RSATISH:

QULAYLIKMI YOKI NAZORAT VOSITASIMI? 99-104

Xakkulov Akbar Uralovich

MARKAZIY BANK FOIZ SIYOSATINING BANKLARNING FOIZ RISKIGA TA'SIRI 105-111

Amonov Mehridin Oromiddinovich

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI BOSHQARISHDA RAHBARLIK USLUBI:

AVTOKRATIK RAHBARLAR 112-117

Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna

HUDUDLARDA AHOLI SALOMATLIGINI TA'MINLANGANLIK DARAJASINI

BAHOLASH USULLARI VA MEZONLARI 118-125

Yangiboyev Rustam Berdiyarovich

TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIGINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI 126-131

Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich

DXSH LOYIHALARIDA INVESTITSION KRAUDFANDING MODELIDAN

FOYDALANISH ORQALI INVESTITSION FAOLLIKNI OSHIRISH VA UNI TURISTIK

XIZMATLAR KO'RSATISH SOHASIDA QO'LLASH ISTIQBOLLARI 132-143

Eshqobilova Nigoraxon, Qurbonova Safiyabonu

DAVLAT BUDJETINING DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING

NAZARIY ASOSLARI 144-150

Umronov Eldorbek Sodirovich

HUDUDLARDA INNOVATSION XIZMATLAR TURLARI RIVOJLANISHINING

EKZOGEN VA ENDOGEN OMILLARI, ULAR TASNIFI VA KO'RSATKICHLARI 151-159

Turgunov Jasurbek, Siddikova Farangiz

OPPORTUNITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPING A GREEN ECONOMY

IN UZBEKISTAN 160-172

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ahmedova Dilrabo

YOSHLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINING SHAKLLANISHIGA TARIXIY

JARAYONLARNING TA'SIRI 173-177

Raxmatova Xolidaxon Xolikovna

NAQSHBANDIYLIKDAGI MUROSA FALSAFASIGA OID QARASHLARINING

FALSAFIY TAHLILI 178-184

Kurbonaliyev Ural Xatamovich

ZAMONAVIY AXLOQIY INQIROZ SHAROITIDA ABU MUHAMMAD ABDULLOH

DORIMIY MEROSINING YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 185-189

Soipova Mavjuda Karimjanovna

FAZL IBN AHMAD TA'LIMOTIDA BILISH MASALASI 190-194

<i>Jabborova Saodat Sattorovna</i> MA'NAVIYAT DAVLAT VA JAMIYAT RIVOJLANISHINING ASOSI	195-198
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTER FALSAFIY QARASHLARIDA FRANSIYADA AGRAR MUNOSABATLAR TAHLILI	199-204
<i>Olimova Moxinur Ravshanbek qizi</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA MA'NAVIYATNING O'RNI	205-208
<i>Usarkulov Oybek</i> O'ZBEKISTON VA JANUBIY KOREYA O'RTASIDAGI MADANIY, ILMIY-TEXNIKAVIY ALOQALARNING IJTIMOIIY AHAMIYATI	209-214
<i>Majidov Sodiqjon Sadullayevich</i> IJTIMOIY ZIDDIYATLAR VA IJTIMOIIY FALSAFIY TALQINLAR	215-218
<i>Абдуллаева Икбола Мохировна</i> КНИГА – КАК ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ИСКУССТВА – ИСКУССТВО СЛОВА	219-226
<i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i> MUHANDISLIK TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIIY- FALSAFIY OMILLARI	227-230
<i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i> GLOBAL MEHNAT BOZORIDA SOFT SKILLS VA IJTIMOIIY ONGNING STRATEGIK INTEGRATSIYASI	231-235
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> DESTRUKTIV TARG'IBOT TA'SIRIDAN HIMOYALANISHDA TANQIDIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISH AHAMIYATI	236-240
<i>Aslanov Said Karimovich</i> TIZIMLI YONDASHUV VA BOSHQARUV FAOLIYATING O'ZORO ALOQADORLIGI	241-244
<i>G'aniyev Elbek Abdizoitovich</i> YOSHLARDA AXLOQIIY INQIROZ KUCHAYISHIDA OMMAVIIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI	245-248
<i>Bozarov Dilmurod Mirzarasulovich</i> SINERGETIKANING ONTOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISHDAGI O'RNI	249-252
<i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i> GLOBAL MUAMMOLARNI BARTARAF ETISHDA XALQARO KUCHLAR BIRLASHUVINING AHAMIYATI	253-258
<i>Azimov Ozod Mamatkulovich</i> YOSHLARDA EKOESTETIK DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY ASOSLARI	259-264
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> TARIXIIY MANBALARDA YOSH MUTAXASSISLARNI RIVOJLANTIRISH HAQIDAGI QARASHLAR	265-271
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Мамбетов Сердар Ахмедович</i> СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК	272-280

<i>Qurbanova Hilola Maqsadbek qizi</i> PRACTICAL NEEDS' ANALYSIS OF SOME BILINGUAL STUDENTS	281-288
<i>Rakhmonova Yulduz Khusanovna</i> A HETEROGENEOUS LEGACY: EXAMINING HEMINGWAY'S STYLE IN HIS LATER YEARS	289-295
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDA TAF'IL QOLIPLI O'ZLASHMALAR	296-301
<i>Sadullayeva Muxlisa Xamrayevna</i> ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARIDA BADIY KONFLIKT MASALASI	302-307
<i>Shomurodova Shahlo, Axmedjanova Farida</i> MARGARET DRABBLING "THE MILLSTONE" ASARIDAGI NOYOB KO'RINISH	308-311
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF THE STRUCTURAL-SEMANTIC FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK WORD COMBINATIONS	312-315
<i>Otajonova Dildor Baxtiyarovna</i> HAQORAT VA TAHDIDLAR BILAN BOG'LIQ DA'VOLARNI SUD-LINGVISTIK EKSPERTIZADAN O'TKAZISH ALGORITMI	316-325
<i>Файзуллина Наргиза Дамировна</i> СОВРЕМЕННЫЕ СИНОНИМЫ И ТЕРМИНЫ КОМПЬЮТЕРНО-ИГРОВОГО СЛЕНГА В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	326-331
<i>Sodiqova Dinora Ilhom qizi</i> ANALYSIS OF PRINCIPLES OF CONVEYING FEELINGS CONCERNING LITERARY TRANSLATION	332-337
<i>Nazimova Himmatoy</i> "DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY ILDIZLARI TAHLILI	338-342
<i>Arziqulova Xurshida, Mustanova Shohista</i> SHARQ VA G'ARB DRAMATURGIYASI: MADANIY ALOQALAR VA ILHOM MANBALARI	343-348
<i>Azizova Feruza Rejaveliyevna</i> TA'LIM JARAYONIDA INNOVATSION G'OYALAR VA TEXNOLOGIYALARNI JORIY QILISH ZAMONAVIY TA'LIMNING BOSH STRATEGIYASI	349-353
<i>Agzamova Gulrux Ravshan qizi</i> XITOIY TILIDAGI MUHOJAAT ATAMALARINING UMUMIY VA XUSUSIY BELGILARI	354-358
<i>Sherkulov Sardor Komilovich</i> SOCIAL PROBLEMS IN THE WORKS OF THOMAS HARDY: AN INVESTIGATION OF CLASS INEQUALITY, GENDER AND INDUSTRIALIZATION	359-364
<i>Rasulov Zubaydullo, G'ayratova Oybegim</i> DISKURS — LINGUAPRAMAGMATIK YONDASHUV OBYEKTI SIFATIDA	365-368
<i>Bozorova Umida Qilichovna</i> BADIY KIRITMALARNI ROSSIYADA O'RGANILISHI	369-372
<i>Nuriddinova Huriyat Baxtiyorovna</i> TOPISHMOQLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	373-376

Mamadiyeva Hilola

TAOM NOMLARINING TARJIMA JARAYONIDA MADANIY TAFOVUTLARNING

TA'SIRI 377-384

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Abdullayeva Nodira Odil qizi

OILAVIY (MAISHIY) ZO'RAVONLIK OMILLARI MAJMUASI 385-393

Jo'raqulov Javohir Musoqul o'g'li

TOVLAMACHILIK JINOYATINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN

FOYDALANIB SODIR ETISH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR 394-399

Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li

YER OSTI SUVLARINI MUHOFAZA QILISH VA ULARDAN FOYDALANISHNING

PREDMETI VA USULLARI 400-407

Утебаев Саламат, Калбаева Эльдора

ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРЕСТУПЛЕНИЕ

ХУЛИГАНИЯ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 408-413

Nuriddinov Ismoil O'lmas o'g'li

BURHONUDDIN MARG'INONIYNING "HIDOYA" ASARIDA JINOYAT VA JAZO

MUVOZANATIGA OID AYRIM MASALALAR 414-420

Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi

SUN'IY INTELLEKTNING NOTO'G'RI XULOSALARI (GALLYUTSINATSIYALAR):

MOHIYATI, SABABLARI VA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ZARURATI 421-432

Burxonov Shahzod Burxon o'g'li

XALQARO MEHNAT STANDARTLARI VA MEHNAT SHAROITLARINI

TARTIBGA SOLISH 433-438

Avezov Umidjon Toshpulatovich

O'ZBEKISTONDA KASABA UYUSHMALARI FAOLIYATINING RIVOJLANISH

BOSQICHLARI TAHLILI 439-446

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Максудов Улугбек Курбанович

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ АКТИВНОСТИ

СТУДЕНТОВ В ИННОВАЦИОННЫХ И СТАРТАП-ПРОЕКТАХ

В УСЛОВИЯХ МИРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 447-453

Lutfillayev Maxmud, Egamberdiyeva Feruza

SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI, TARIXI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI 454-458

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich

O'QUV FAOLIYATI TAMOIYILLARIDA INTEGRATIV VA SINERGETIK YONDASHUVLAR 459-463

Jamolova Gulbadanbegim, Muhammadiyeva Elmera

TALABALARDA TAHLILIIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK

ASOSLARI 464-468

Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich

TA'LIM JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN KOMPLEKS

FOYDALANISHNING METODIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 469-478

<i>Ishonkulov Ashraf Kurbonkulovich</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA TA'LIM JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM YONDASHUVDAN FOYDALANISH ZAMONAVIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	479-484
<i>Esboganova Baxit Daribayevna</i> UMUMTA'LIM MAKTABLARDA CHIZMACHILIK DARSLARIDA O'QUVCHILARGA AMALIY MASHG'ULOTLAR OLIB BORISH METODIKASI	485-490
<i>Kamalova Dilnavoz, Amurillayeva Munira</i> TEKNOLOGIYA DARSLARINI O'TISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	491-495
<i>Абдуллаева Дилдора Улугбековна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ ДИСЦИПЛИН В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ	496-503
<i>Xamidova Zaynura Ramazonovna</i> STEAM TA'LIM TEKNOLOGIYASINING TA'LIM JARAYONIDA QO'LLANILISHI VA RIVOJLANISHIDA PEDAGOGIK MUAMMOLAR	504-508
<i>Mustayeva Guldora, Mustayeva Guliston</i> SCIENTIFIC FOUNDATIONS OF REFLECTION MECHANISMS IN PEDAGOGICAL ACTIVITY	509-514
<i>Avazova Munisa</i> TA'LIM DIZAYNIDA O'QUVCHILARNING MOTIVATSIYASINI OSHIRISH: GAMIFIKATSIYA VA INTERAKTIV METODLARNING TA'SIRI	515-517
<i>Abdullayeva Mohigul, Fazlitdinov Muhammadali</i> SUN'IY INTELLEKT VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING XXI ASRDAGI ROLI HAMDA ULARNING TURLI SOHALARGA TA'SIRINI O'RGANISH	518-521
<i>Urinova Dilbar Abdusamat qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TA'LIM FAOLIYATINI MODERNIZATSIYA QILISHDA TARBIYACHILARNING OTA-ONALAR BILAN ISHLASHINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI	522-526
<i>Turdaliyeva Qizlarxon Ilhomjon qizi</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILI O'QITISHNING FUNKSIONAL YONDASHUV METODLARI	527-532
<i>Baratov Jo'raqo'zi Shukurjon o'g'li</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI TAYYORLASHDA AMALIY MASHG'ULOTLARDA NOSTANDART TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISH METODIKASI	533-539
<i>Suvanova Gulbaxor Baxromovna</i> KO'P MILLATLI MAKTABLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR	540-543
<i>Qarshiyeva Muborak, Karshiyev Jaxongir</i> BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH ORQALI XALQARO BAHOLASH DASTURLARI (PIRLS)GA TAYYORLASH USULLARI	544-547
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM PEDAGOGIKASIDA O'QUVCHILARDA NAFOSAT TARBIYASINING O'RNI	548-552

<i>Otabayev Iskandar Abdug'aniyevich</i> KREDIT-MODUL TIZIMI ORQALI O'QUV REJALARINI ISHLAB CHIQISH VA ULARNI AMALIY TATBIQ ETISH BOSQICHLARI	553-562
<i>Bozorov Zokir, Ravshanova O'g'ilshod</i> BO'LAJAK MATEMATIKA FAN O'QITUVCHILARINING PLANIMETRIYA BO'YICHA KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA TALABALAR MUSTAQIL ISHLARINING ROLI	563-568

Received: 15 April 2025**Accepted:** 1 May 2025**Published:** 10 May 2025*Article / Original Paper***ANALYSIS OF THE ETYMOLOGY, ORIGIN AND CULTURAL ROOTS OF THE IMAGES OF "DEV" AND "YALMOG'IZ"****Nazimova Himmatoy**

graduate student

Samarkand State University named after Sharof Rashidov

Abstract. This article is devoted to an in-depth study of the place of the images of "Dev" and "Yalmogiz" in Uzbek culture and literature. The goal is to analyze how these images are manifested not only in folklore and fairy tales, but also as an important element that develops reality, reflects moral and philosophical issues. During the analysis, aspects such as the etymology, cultural roots, depiction in literature, modern interpretation and comparative analysis of the images are considered. This article serves as a necessary source for the fields of literary studies and cultural studies.

Keywords: interpretation, comparative analysis, lexical meaning, "Dev", "Yalmogiz", "Kitobi Dada Qorqut", "Shahnoma".

"DEV" VA "YALMOG'IZ" OBRAZI ETIMOLOGIYASI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY ILDIZLARI TAHLILI**Nazimova Himmatoy**

magistrant

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti

E-mail: himmatoy.nazimova@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolamiz "Dev" va "Yalmog'iz" obrazlarining o'zbek madaniyati va adabiyotidagi o'rnini chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Maqsad, bu obrazlarning nafaqat folklor va ertaklarda, balki voqelikni rivojlantiruvchi, axloqiy va falsafiy masalalarni aks ettiruvchi muhim unsur sifatida qanday namoyon bo'lishini tahlil qilishdan iborat. Tahlil davomida obrazlarning etimologiyasi, madaniy ildizlari, adabiyotdagi tasviri, zamonaviy interpretatsiyasi va qiyosiy tahlili kabi jihatlar ko'rib chiqiladi. Ushbu maqola adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik sohalariga uchun kerakli manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: interpretatsiya, qiyosiy tahlil, lug'aviy ma'no, "Dev", "Yalmog'iz", "Kitobi Dada Qo'rqu", "Shohnoma".

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I5Y2025N54>**KIRISH.**

"Dev" so'zi qadimiy fors tilidan olingan bo'lib, lug'aviy ma'nosi "ulkan", "kuchli", "vahshiy" degan ma'nolarni anglatadi. "Dev" bu ot so'z turkumiga oid so'z. Bu so'zning ruscha lug'atlarda *div*, fors-tojikcha lug'atda esa *dev* shakllari mavjud [1.B.84]. O'zbek tiliga esa fors-tojik tilidagi "dev" shakli olingan. Tarixiy manbalarga ko'ra, devlar turli madaniyatlarda, jumladan fors, turk va hind mifologiyalarida uchraydi. Ularning obrazi, odatda, g'ayritabiiy kuchga ega bo'lgan, insonlarga dushman bo'lgan ulkan maxluqlar sifatida tasvirlanadi. Devlar, ko'pincha, tog'lar, g'orlar va cho'llarda yashaydi, odamlarni o'g'irlab, ularga zarar yetkazadi. Turli madaniyatlarda devlarning o'xshash va farqli jihatlari mavjud. Masalan, fors mifologiyasida devlar Ahuramazda (yaxshilik xudosi)ga qarshi kurashuvchi Ahriman (yovuzlik

xudosi)ning xizmatkorlari sifatida tasvirlanadi. Turk mifologiyasida esa devlar ko'pincha tabiat kuchlarining timsoli sifatida namoyon bo'ladi. "Shohnoma" kabi asarlarda devlarning turli xil ko'rinishlari va xususiyatlari batafsil tasvirlangan. "Kitobi Dada Qo'rqu"da esa devlar insonlar bilan kurashuvchi, ularning hayotiga xavf soluvchi mavjudotlar sifatida gavdalanadi. O'zbek madaniyatida devlar, asosan, ertak va dostonlarda uchraydi. Ular, ko'pincha, qahramonlarning yo'lida to'siq bo'lib chiqadi, ularning kuchini sinaydi va ularni yengishga majbur qiladi. Devlar bilan kurashish, qahramonlarning jasurligi, aql-zakovati va insoniy fazilatlarining namoyon bo'lishiga imkon beradi. Shunday qilib, dev obrazi o'zbek madaniyatida nafaqat qo'rqinchli maxluq, balki qahramonlik va insoniy kurashning ramzi sifatida ham muhim o'rin egallaydi.

"Yalmog'iz" so'zi turkiy tillarga xos bo'lib, qadimiy ildizlarga ega. Uning lug'aviy ma'nosi "yovuz ruh", "jin", "qo'rqinchli maxluq" kabi ma'nolarni anglatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI.

Yalmog'iz – (turkiycha so'z) ot, turdosh ot, mavhum ot, birlik, bosh kelishik, yasama so'z (yalma + ag'iz = yalmaag'iz < yalmag'iz < yalmog'iz). Bu so'z "duch kelgan narsani yeb yutib yuboradigan afsonaviy maxluq ma'nosini bildirgan [2.B.161].

Yalmog'iz. 1. Xalq og'zaki poetik ijodida keng tarqalgan, o'ta xunuk, qari kampir sifatida tasvirlanadigan, duch kelgan hamma narsani yeb, yutib yuboradigan afsonaviy maxluq; jodugar. M: *Yalmog'iz kampir*.

2. Ko'chma ma'no. Hamma narsani yeb yutadigan, quritadigan; yuho. M: *Dollarga topingan yalmog'izlarning qonli hurujiga chek qo'ying tezroq* [O'TIL. V tom. B. 106].

Yalmog'izlar turli madaniyatlarda, xususan, slavyan va turk mifologiyalarida keng tarqalgan. Ularning obrazi, odatda, ayol qiyofasida tasvirlanadi, lekin ba'zan erkak shaklida ham uchraydi. Yalmog'izlar, ko'pincha, qorong'u joylarda, o'rmonlarda, botqoqliklarda va tashlandiq uylarda yashaydi, odamlarni yo'ldan ozdiradi, ularga zarar yetkazadi va hatto o'ldirishi ham mumkin.

Turli madaniyatlarda yalmog'izlarning o'xshash va farqli jihatlari mavjud. Slavyan mifologiyasida Yalmog'izlar o'rmonda yashovchi, sehrli kuchga ega bo'lgan kampir sifatida tasvirlanadi. U ba'zan, qahramonlarga yordam beradi, lekin ko'pincha ularga to'siq bo'ladi. Turk mifologiyasida esa Yalmog'izlar ko'proq yovuz ruhlar, jinlar sifatida namoyon bo'ladi. Ular odamlarning ongini zaharlaydi, ularni qo'rqitadi va ularga azob beradi. Ertak va afsonalarda yalmog'izlarning turli xil ko'rinishlari va xususiyatlari batafsil tasvirlangan.

O'zbek madaniyatida yalmog'izlar, asosan, ertak va dostonlarda uchraydi. Ular, ko'pincha, yosh bolalarni qo'rqitish, ularni itoatkor qilish uchun ishlatiladi. Yalmog'izlar, shuningdek, insoniy zaifliklar, qo'rquvlar va yovuzlikning ramzi sifatida ham namoyon bo'ladi. Qahramonlar yalmog'izlarni yengib, o'zlarining jasurligini, aql-zakovati va insoniy fazilatlarini namoyish etadi. Shunday qilib, yalmog'iz obrazi o'zbek madaniyatida nafaqat qo'rqinchli maxluq, balki insoniy kurash va o'zini yengishning ramzi sifatida ham muhim o'rin egallaydi.

O'zbek adabiyotida dev obrazi ko'plab asarlarda, jumladan "Alpomish" dostonida va "Ravshan" ertagida uchraydi. "Alpomish" dostonida devlar Alpomishning dushmanlari sifatida tasvirlanadi. Ular ulkan kuchga ega, lekin aqlsiz va vahshiy mavjudotlardir. Alpomish devlarni yengib, o'zining qahramonligini namoyish etadi. "Ravshan" ertagida esa devlar Ravshanning yo'lida to'siq bo'lib chiqadi, lekin Ravshan ularni aql-zakovati va jasorati bilan yengadi.

Devlarning ijobiy va salbiy xususiyatlari ularning ramziy ma'nolarini belgilaydi. Salbiy jihatlari 3 ta vahshiylik, aqlsizlik, zolimlik bo'lsa, ijobiy jihatlari ham 3 ta bo'lib, ular ulkanligi,

kuchliligi, qo'rqmasligidir. Devlar, ko'pincha, yovuzlik, zulm va adolatsizlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Lekin ba'zan ular tabiat kuchlarining timsoli sifatida ham talqin qilinishi mumkin. Adabiy asarlarda devlar orqali ifodalangan ijtimoiy-siyosiy masalalar uchta zulmga qarshi kurash, adolatni tiklash, ozodlik uchun harakat qilishdir. O'zbek adabiyotida dev obrazi, ko'pincha, mustamlakachilik va bosqinchilikning ramzi sifatida ham ishlatilgan. Qahramonlar devlarni yengib, o'z yurtini ozod qiladi, o'z xalqining mustaqilligini himoya qiladi. Shunday qilib, dev obrazi o'zbek adabiyotida nafaqat qo'rqinchli maxluq, balki milliy ozodlik kurashining ramzi sifatida ham muhim o'rin egallaydi. Adabiyotshunoslar dev obrazini tahlil qilib, o'zbek xalqining tarixiy tajribasi va milliy qadriyatlarini ochib berishga harakat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

O'zbek adabiyotida yalmog'iz obrazi ko'plab ertak va dostonlarda uchraydi. Yalmog'izlar, odatda, yosh bolalarni qo'rqitish, ularni itoatkor qilish uchun ishlatiladi. Ular, ko'pincha, qorong'u joylarda, o'rmonlarda, tashlandiq uylarda yashaydi va odamlarni yo'ldan ozdiradi. Yalmog'izlarning ijobiy va salbiy xususiyatlari ularning ramziy ma'nolarini belgilaydi. Salbiy jihatlari *yovuzlik, xiyonatkorlik, makr-hiyla* bo'lsa, ijobiy jihatlari *sehrli kuch, oldindan ko'ra bilish* qobiliyatidir. Yalmog'izlar, ko'pincha, insoniy zaifliklar, qo'rquvlar va yovuzlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Lekin ba'zan ular tabiatning sirli kuchlarining timsoli sifatida ham talqin qilinishi mumkin.

Adabiy asarlarda yalmog'izlar orqali ifodalangan insoniy zaifliklar va kurashlar *qo'rquvni yengish, o'z nafsini tiyish, yovuzlikka qarshi kurashishdir*. Qahramonlar yalmog'izlarni yengib, o'zlarining jasurligini, aql-zakovati va insoniy fazilatlarini namoyish etadi. Shunday qilib, yalmog'iz obrazi o'zbek adabiyotida nafaqat qo'rqinchli maxluq, balki insoniy kurash va o'zini yengishning ramzi sifatida ham muhim o'rin egallaydi. Adabiyotshunoslar yalmog'iz obrazini tahlil qilib, inson tabiatining dualistik xususiyatlari va uning adabiyotda ifodalanishini ochib berishga harakat qiladi.

Dev va yalmog'iz obrazlari adabiy asarlarda syujetga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ular, ko'pincha, konfliktlarni keltirib chiqaradi, qahramonlarning yo'lida to'siq bo'ladi va ularni harakatga undaydi. Devlar, odatda, kuchli dushmanlar sifatida namoyon bo'ladi, ularni yengish qahramonlardan ulkan kuch, jasorat va aql-zakovatni talab etadi. Yalmog'izlar esa ko'proq hiyla-nayranglar, sehrli kuchlar bilan kurashishni talab etadi.

Voqealarning rivojlanishida dev va yalmog'izlarning o'rni beqiyos. Ular nafaqat konfliktlarni keltirib chiqaradi, balki qahramonlarning xarakterlarini o'zgartiradi, ularning qarashlariga ta'sir etadi. Qahramonlar dev va yalmog'izlar bilan kurashish jarayonida o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini anglab yetadi, yangi bilim va tajriba orttiradi va o'z maqsadlariga erishish uchun kurashishga o'rganadi. Obrazlarning xarakterlarini o'zgartirish va ularning qarashlariga ta'sir etish mexanizmlari kurash, sinovlar, tajriba orttirish va o'zini anglash orqali amalga oshiriladi.

Zamonaviy madaniyatda "Dev" va "Yalmog'iz" obrazlari yangi ko'rinishlarda namoyon bo'lmoqda. Kino, teatr, tasviriy san'at va musiqada bu obrazlarning yangi talqinlari yaratilmoqda. Masalan, Gollivud filmlarida devlar ko'pincha ulkan, kuchli, lekin aqlsiz maxluqlar sifatida tasvirlanadi, ular qahramonlarga qarshi kurashadi va ularni yengishga majbur qiladi. Multfilmlarda esa devlar ko'pincha ijobiy qahramonlar sifatida tasvirlanadi, ular odamlarga yordam beradi va ularni yovuzlikdan himoya qiladi.

Zamonaviy talqindagi dev va yalmog'izlarning ramziy ma'nolari ham o'zgarmoqda. Devlar, ko'pincha, kuch, qudrat, zo'ravonlik va adolatsizlikning ramzi sifatida talqin qilinadi. Yalmog'izlar esa xiyonat, makr-hiyla, qo'rquv va insoniy zaifliklarning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Lekin ba'zan bu obrazlar tabiatning sirli kuchlarining timsoli sifatida ham talqin qilinishi mumkin.

Globalizatsiya sharoitida dev va yalmog'iz obrazlarining o'zgarishi va moslashuvi kuzatilmoqda. Turli madaniyatlar bir-biri bilan aloqada bo'lib, o'zaro ta'sir qilmoqda. Natijada, dev va yalmog'iz obrazlari turli madaniyatlarda yangi ko'rinishlarda namoyon bo'lmoqda. Masalan, yapon *animelarida* devlar ko'pincha samuraylar bilan kurashuvchi, ulkan kuchga ega bo'lgan maxluqlar sifatida tasvirlanadi. Hind filmlarida esa yalmog'izlar ko'pincha sehrli kuchga ega bo'lgan ayollar sifatida namoyon bo'ladi, ular qahramonlarga yordam beradi yoki ularga qarshi kurashadi. Shunday qilib, globalizatsiya sharoitida dev va yalmog'iz obrazlari turli madaniyatlarda o'zgarib, moslashib, yangi ma'nolarga ega bo'lmoqda. Dev va yalmog'iz obrazlari orqali yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, kuch va zaiflik kabi tushunchalarning obrazlarda aks etishi adabiyotning muhim jihatlaridan biridir. Devlar, ko'pincha, yomonlik, zulm va adolatsizlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi, ularga qarshi kurashish yaxshilikni, adolatni va ozodlikni himoya qilish demakdir. Yalmog'izlar esa insoniy zaifliklar, qo'rquvlar va yovuzlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi, ularni yengish o'z nafsini tiyish, qo'rquvni yengish va yovuzlikka qarshi kurashish demakdir.

Inson tabiatining dualistik xususiyatlari va uning adabiyotda ifodalanishi dev va yalmog'iz obrazlari orqali yaqqol namoyon bo'ladi. Inson tabiatida ham yaxshilik, ham yomonlik mavjud, inson o'z hayoti davomida bu ikki kuch o'rtasida kurashadi. Dev va yalmog'iz obrazlari bu kurashning ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Adabiyot inson tabiatining dualistik xususiyatlarini ochib berishga, insonning o'zini anglashiga yordam beradi. Ma'naviy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishda dev va yalmog'iz obrazlarining ahamiyati beqiyos. Bu obrazlar orqali yosh avlodga yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, kuch va zaiflik kabi tushunchalar tushuntiriladi. Yosh avlod bu obrazlar orqali ma'naviy qadriyatlarni o'rganadi va ularni saqlashga, rivojlantirishga o'z hissasini qo'shadi. Adabiyot ma'naviy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishning muhim vositasi sifatida xizmat qiladi.

Xorazm afsonalariga ko'ra, shomon devlardan iborat homiy ruhlarning qornini to'yg'azishi, buning uchun qurbonlik keltirilishi shart bo'lgan. Bir so'z bilan aytganda, ushbu formula, mohiyatan, qadimgi ajdodlarimiz e'tiqodidagi qurbonlik marosimini ifodalaydi. Zero, etnolog E.B.Taylor qurbonlik marosimlarini xuddi iltijo va duolar kabi insoniyatning ilk, eng quyi bosqich taraqqiyotiga xos deb qaraydi.

Jahon adabiyotida dev va yalmog'izlarga o'xshash obrazlar ko'plab uchraydi. Masalan, Yevropa ertaklaridagi jodugarlar, afsonaviy maxluqlar, antik mifologiyadagi gigantlar va boshqa obrazlar o'zbek adabiyotidagi dev va yalmog'izlarga o'xshash xususiyatlarga ega. Bu obrazlar ham ko'pincha yovuzlik, zulm va adolatsizlikning ramzi sifatida namoyon bo'ladi, ularga qarshi kurashish yaxshilikni, adolatni va ozodlikni himoya qilish demakdir.

O'zbek va jahon adabiyotidagi dev va yalmog'iz obrazlarining o'xshash va farqli jihatlari mavjud. O'xshash jihatlari *ularning ko'pincha yovuzlikning ramzi sifatida namoyon bo'lishi, qahramonlarga qarshi kurashishi, ularning yo'lida to'siq bo'lishidir*. Farqli jihatlari *ularning tashqi ko'rinishi, xususiyatlari va ramziy ma'nolaridagi milliy xususiyatlardir*. Masalan, o'zbek adabiyotidagi devlar ko'pincha ulkan, kuchli, lekin aqlsiz maxluqlar sifatida tasvirlanadi,

Yevropa ertaklaridagi jodugarlar esa sehrli kuchga ega bo'lgan ayollar sifatida namoyon bo'ladi. Madaniyatlararo aloqalar dev va yalmog'iz obrazlarining bir-biriga ta'siri beqiyos. Turli madaniyatlar bir-biri bilan aloqada bo'lib, o'zaro ta'sir qilmoqda. Natijada, dev va yalmog'iz obrazlari turli madaniyatlarda yangi ko'rinishlarda namoyon bo'lmoqda. Bu esa adabiyotning rivojlanishiga, uning yangi ma'nolar bilan boyishiga xizmat qiladi.

XULOSA.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqotimiz davomida "Dev" va "Yalmog'iz" obrazlarining o'zbek adabiyoti va madaniyatidagi o'rni chuqur o'rganildi. Aniqlanishicha, bu obrazlar nafaqat folklor va ertaklarda, balki voqelikni rivojlantiruvchi, axloqiy va falsafiy masalalarni aks ettiruvchi muhim unsur sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotimizning asosiy xulosalari shundan iboratki, "Dev" va "Yalmog'iz" obrazlari o'zbek adabiyotida yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, kuch va zaiflik kabi tushunchalarning ramzi sifatida xizmat qiladi, ular qahramonlarning ma'naviy o'sishiga, ularning insoniy fazilatlarining namoyon bo'lishiga imkon beradi.

Dev va yalmog'iz obrazlarining kelajak avlodlar uchun ahamiyati beqiyos. Bu obrazlar orqali yosh avlodga ma'naviy qadriyatlar tushuntiriladi, ularning ongida yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm kabi tushunchalar shakllanadi. Yosh avlod bu obrazlar orqali ma'naviy merosni o'rganadi va uni saqlashga, rivojlantirishga o'z hissasini qo'shadi.

Adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslikdagi istiqbolli tadqiqot yo'nalishlari dev va yalmog'iz obrazlarining zamonaviy talqinlarini o'rganish, ularning turli madaniyatlardagi ko'rinishlarini qiyosiy tahlil qilish, bu obrazlar orqali ifodalangan falsafiy va axloqiy masalalarni chuqur tahlil qilishdir. Bunday tadqiqotlar adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik sohalarida yangi ilmiy kashfiyotlarga olib kelishi mumkin.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Shavkat Rahmatullayev. O'zbek tilining etimologik lug'ati (Forscha, tojikcha birliklar va ular bilan hosilalar). III tom. "Universitet" nashriyoti. – Toshkent. 2009. 84-bet.
2. I.Mirzayev, M.Narzuyeva M.Ubaydullayeva. Qisqacha maktab etimologik lug'ati. – Samarqand. 2023.161-bet. Samarqand davlat chet tillar instituti.
3. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent. V tom. 106-bet.
4. O'zbek xalq ertaklari. II tom. – "O'qituvchi" NMIU, 2007. "Abdulaziz" ertagi. 258-bet.
5. Elbek Jumanov. Ertaklarda dev, pari, ilon, yalmog'z obrazlarining migologik asoslari. 2022-yil, 1-son. 3-4-betlar.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).